

Ж. Б. Ігошина

аспірант

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Інститут соціальних наук

кафедра міжнародних відносин

вул. Дворянська, 2, Одеса, 65082, Україна, тел.: 8 063 164 42 81

БОРОТЬБА З МІЖНАРОДНИМ ТЕРОРИЗМОМ НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ: ПОГЛЯД ІЗ ЛІГИ АРАБСЬКИХ ДЕРЖАВ

Стаття присвячена дослідженню ставлення арабських країн, в рамках Ліги арабських держав, до проблеми тероризму на Близькому Сході. Висвітлені основні чинники, що гальмують процес боротьби з тероризмом, і основні кроки Ліги арабських держав у напрямку вирішення проблеми тероризму на Близькому Сході.

Ключові слова: міжнародний тероризм, Ліга арабських держав, Близький Схід, екстремістські угруповання, боротьба з тероризмом.

Однією з найгостріших проблем для арабських країн на сучасному етапі залишається проблема тероризму та боротьби з ним. Ескалація арабо-ізраїльського конфлікту та наростання збройних сутичок стали тим каталізатором, що прискорив перехід обох сторін до насильницьких терористичних дій та виникнення чисельних екстремістських угруповань. Міжнародне співтовариство з наростаючим занепокоєнням стежить за розвитком подій на Близькому Сході, особливо після терактів 11 вересня 2001 року, коли проблема тероризму вийшла на якісно новий рівень загроз для всього людства.

Для України близькосхідний напрямок зовнішньої політики в останні роки стає все більш актуальним, закладаються основи близькосхідної політики, формуються пріоритети на цьому регіональному напрямі з метою активізації ролі нашої країни в досягненні близькосхідного врегулювання. Саме тому дослідження ситуації в цьому регіоні та позицій арабських країн щодо поточних подій має важливе значення для розуміння процесів, що відбуваються в арабському світі і на Близькому Сході загалом, як з точки зору політології та міжнародних відносин, так і з точки зору практичної діяльності залучених в цей процес держав. Весь цей комплекс мотивів і обумовив вибір теми. Науковою проблемою дослідження є визначення позиції арабських держав в рамках Ліги арабських держав — найстарішого та найвагомішого представника всіх країн арабського світу, як на регіональному, так і на міжнародному рівнях, щодо боротьби з міжнародним тероризмом на Близькому Сході. Наукова концепція дослідження полягає в тому, що проблема боротьби з тероризмом займає важливе місце в діяльності Ліги арабських держав, що зумовлено розумінням необхідності послаблення міжнародної напруженості на регіональному і глобальному рівнях. Підхід цієї організації до боротьби з міжнародним тероризмом фо-

рмувався на основі регіональних і глобальних пріоритетів з урахуванням особливого відношення до палестинської проблеми. Методологічну основу дослідження становить діалектичний метод пізнання, який дозволяє дослідити діяльність Ліги арабських держав з боротьби з тероризмом на Близькому Сході в діалектичному розвитку. Також були дотримані загальноприйняті в історіографії принципи історизму і об'єктивності, а також використаний метод системного аналізу документів та літератури. Наукова новизна роботи визначається передусім тим, що вона являє в собі одну з перших спроб в українській історіографії об'єктивно і комплексно дослідити діяльність арабських держав в рамках Ліги арабських держав, спрямовану на боротьбу з міжнародним тероризмом на Близькому Сході.

Метою даного дослідження є вивчення ставлення арабських держав до проблеми тероризму на Близькому Сході та діяльності Ліги арабських держав щодо напрямку її вирішення.

Виходячи з цього автор ставив перед собою наступні завдання:

- проаналізувати специфіку ставлення арабських держав до дій екстремістських угруповань на Близькому Сході;
- дати стисло характеристику процесу створення Лігою арабських держав базових принципів боротьби з міжнародним тероризмом;
- розглянути основні чинники, що гальмують процес боротьби з тероризмом в близькосхідному регіоні.

В останні роки проблема тероризму на Близькому Сході займає центральне місце в роботах багатьох дослідників як Сходу, так і Заходу, серед яких досить цікавими є дослідження арабського автора Браїзата Фареса [4], ізраїльського Вільяма Банкаса [3], американського Пітера Ньюмана [11], та дослідників Інституту вивчення Ізраїлю та Близького Сходу — наприклад, Є. Карпенко [9].

Витоки тероризму на Близькому Сході, безперечно, пов'язані із процесом становлення держави Ізраїль на палестинській території. Для дій ряду екстремістських угруповань і організацій політичного ісламу в зоні арабо-ізраїльського конфлікту, таких, як “ХАМАС”, “Ісламський джихад”, “Хизбалла” та “Браття-мусульмани”, притаманне використання методів насилля не тільки проти представників Заходу (як то, наприклад, напад на американський військово-морський фрегат в порту Аден в Йемені в 2000 році або на військово-повітряну базу США в Саудовській Аравії) чи проти Ізраїлю, але й проти тих державних структур у власних країнах, що орієнтуються на співробітництво з США (наприклад, замах на життя перзидента Єгипту Хосні Мубарака, на деяких палестинських діячів, які схилилися до посередництва США у врегулюванні арабо-ізраїльського конфлікту) [1; 2].

Непроста ситуація на Близькому Сході ускладнюється досить двояким підходом до проблеми тероризму в регіоні. З одного боку, арабські країни розуміють усю небезпеку та загрозу, що несе в собі тероризм, але з іншого боку, у світлі невщухаючого арабо-ізраїльського конфлікту, постає питання: що саме вважати терористичними актами, а що діями визвольного опору проти експансіоністської політики Ізраїлю. Для близькосхідного регіо-

ну притаманне відокремлення поняття “збройна боротьба проти окупації” від поняття “тероризм”. І чим більш втягнута та чи інша арабська країна в арабо-ізраїльський конфлікт, тим частіше лунають від їх лідерів та просто-го населення виправдання дій різноманітних екстремістських угруповань [3]. Так, наприклад, якщо 42% опитуваних ліванців кваліфікували напад арабських екстремістів на єврейські поселення на Західному березі річки Йордан і в секторі Газа як терористичний акт, то тільки 3% палестинців дотримуються такої ж думки [4]. Такий підхід до проблеми тероризму гальмує процес ратифікації арабськими країнами міжнародних угод, спрямованих на боротьбу з міжнародним тероризмом.

Досить цікавими є дані опитування громадської думки, що проводився Центром стратегічних досліджень Йорданського університету в деяких арабських країнах, результати якого підтвердили той факт, що араби мають власну думку відносно того, що вважати тероризмом і які організації та угруповання — терористичними. Нижче приведена таблиця, в якій міститься ставлення у процентному відношенні мусульман і християн Лівану до легітимності дій опору таких організацій, як “Ісламський джихад”, “ХАМАС”, “Мученики Аль-Акси” та “Хизбалла”, що вважаються терористичними на Заході [5; 6; 7]. Серед опитуваних були як студенти ліванських ВУЗів, так і представники ділових кіл та ЗМІ.

Організація	Мусульмани	Християни
Ісламський джихад	98%	54%
ХАМАС	98%	57%
Мученики Аль-Акси	98%	53%
Хизбалла	99%	74%

Джерело: Braizat Fares A. What counts as terrorism? The view on the Arab street. // www.opendemocracy.net/debates/article-2-124-2298.jsp.

Приведені дані ясно свідчать на користь того, що проблема різниці сприйняття цих організацій між західними країнами та Близьким Сходом носить не тільки релігійний і культурний, а й політичний характер. Слід зауважити також, що палестинська проблема досить часто використовувалась як прикриття для боротьби між провідними арабськими країнами за політичне та регіональне лідерство. Прикладом “професійного тероризму” є організація Абу Нідаля, який, розпочавши свій шлях у рядах ФАТХ, служив Іраку, Сирії та Лівії, створивши терористичну інфраструктуру і в Європі. Абу Нідаль та його бойовики відомі не тільки захопленням літаків та заручників, але й вбивствами палестинських діячів, а також невдалим замахом на Ясира Арафата у 1995 році [8; 25–27].

Але, незважаючи на вказані гальмівні фактори, процес боротьби із тероризмом на Близькому Сході просувається. Роль керівника цього процесу взяла на себе найстаріша організація регіону — Ліга арабських держав (ЛАД). І хоча протиріччя і внутрішні суперечки між країнами — членами ЛАД іноді заважають своєчасному і правильному прийняттю рішень, Ліга робить все можливе для консолідування арабського світу у питанні боротьби з тероризмом та визначення основних напрямків його вирішення.

Так, 22 квітня 1998 року в рамках Ліги арабських держав голови міністерств внутрішніх справ арабських держав підписали Угоду по боротьбі з тероризмом, яку готували на протязі чотирьох років. У цьому документі були сформульовані основні поняття стосовно тероризму, а також головні міри його запобігання. Під поняттям тероризму в Угоді розуміється “будь-який акт насилля або загроза насилля незалежно від його цілей і мотивів, який виконується однією особою або колективно, та має за мету посіяти паніку серед населення, загрожує життю людей, наносить шкоду навколишньому середовищу, приватному або громадському майну або є загрозою для національних ресурсів” [9], а також злочини, що означені в міжнародних конвенціях ООН з боротьби з актами тероризму. У статті 2 особливо підкреслюється те, що боротьба за національне самовизначення проти держави-окупанта і агресія з метою визволення (згідно з міжнародним правом) не є злочинами. Таким чином, арабські країни чітко визначилися у питанні відносно того, чи є тероризмом боротьба палестинців проти ізраїльтян. Підписавши угоду, арабські держави зобов’язались не організовувати, не фінансувати та не здійснювати жодні акти тероризму. З цією метою у статті 5 Угоди по боротьбі з тероризмом визначені зобов’язання по запобігання використанню терористами своєї території; проведенню посиленого міру безпеки на кордонах та на різних видах транспорту, щоб не допустити проникнення злочинців, а також у дипломатичних представництвах іноземних держав і міжнародних організацій на своїй території; проведенню кампанії ЗМІ з роз’яснення небезпеки тероризму та інформуванню населення про терористичні угруповання; обміну інформацією в області безпеки; створенню та оновленню бази даних; екстрадиції їх в країни, де вони знаходяться у розшуку, а також по наданню допомоги жертвам тероризму та свідкам злочинів. В Угоді також йдеться і про зобов’язання сторін-підписантів обмінюватися будь-якою інформацією стосовно терористичної діяльності та результатами розслідувань, прописані процедура екстрадиції підозрюваних у тероризмі та механізм захисту свідків. Проте, незважаючи на всю детальність Угоди по боротьбі з тероризмом, в рамках цього документу або в рамках Ліги арабських держав не було створено жодного органу з координації антитерористичних зусиль. Безпосереднє виконання пунктів Угоди було покладено на міністерства внутрішніх справ [9].

Наступним кроком Ліги арабських держав у вирішенні проблеми тероризму на Близькому Сході стало підписання 22 вересня 1999 року Меморандуму взаєморозуміння між представниками Інтерполу та міністерської ради ЛАД щодо обміну інформацією та взаємної співпраці у боротьбі з тероризмом.

Як вже зазначалося, якщо мова заходила про Палестину та боротьбу з Ізраїлем, терористичні акції, спрямовані на визволення окупованих Ізраїлем палестинських територій, в багатьох документах кваліфікуються як національно-визвольна боротьба палестинського народу. Саме таке відношення знаходимо і в документах Ліги арабських держав. Наприклад, у травні 2004 року в Тунісі був підписаний так званий “Шлях розвитку, оновлення та реформ”, у якому визначалася готовність арабських країн

разом із міжнародним співтовариством боротися з будь-якими проявами тероризму та його причинами, серед яких були названі торгівля наркотиками та організована злочинність, але “проводилася грань між терором проти цивільного населення та законним правом народів на боротьбу з окупацією” [10].

Логічним продовженням діяльності Ліги арабських держав у напрямку боротьби із тероризмом стала участь її представників у Мадридському саміті з питань демократії, тероризму і безпеки, що пройшов у березні 2005 року. У роботі саміту, що віддав шану загиблим під час жажливих терактів, що сталися у Мадриді 11 березня 2004 року, прийняли участь експерти з проблем тероризму та безпеки, 23 діючих та 24 колишніх голови урядів і держав світу, голови ООН, НАТО, Європейського Союзу, Інтерполу та Ліги арабських держав, а також 500 учасників від неурядових організацій та громадянського суспільства, 200 школярів, які були залучені у чотирьохмісячний період дебатів з питань основних проблем демократії, тероризму та безпеки. В рамках саміту була підписана Мадридська декларація, в якій були закладені основи законодавчої боротьби з тероризмом. Також зазначалася необхідність створення в кожній країні спеціальної робочої групи, що буде опікуватися цим питанням. Оскільки проблема тероризму набула глобального характеру, тільки скоординовані зусилля всього світового співтовариства, на думку учасників саміту, зможуть зупинити загрозу, що несуть в собі екстремістські та терористичні організації [11]. Ліга арабських держав приєдналася до Мадридської декларації, визнаючи глобальну загрозу тероризму, проте спокійніше на Близькому Сході, на жаль, не стало.

Отже, проблема тероризму на Близькому Сході займає центральне місце серед багатьох загроз військово-політичній безпеці країн регіону. Ця проблема так чи інакше торкнулася всіх країн Арабського Машріку, внаслідок чого всі країни регіону заявили про неприйнятність тероризму та приєдналися до міжнародного процесу боротьби з тероризмом. Однак особливе положення терористичних організацій Палестини та відношення арабських країн і Ліги арабських держав до боротьби з Ізраїлем ускладнюють міжнародну співпрацю у галузі боротьби з тероризмом. Незважаючи на різні гасла та цілі екстремістських і терористичних угруповань, що діють на Близькому Сході, зростання їх активності може привести тільки до подальшого погіршення та дестабілізації ситуації на Близькому Сході та ще більш ускладнить процес забезпечення регіональної безпеки. І хоча законодавча база стосовно боротьби з тероризмом на Близькому Сході, завдяки зусиллям Ліги арабських держав, досить детальна та чітка, проте застосуванню її на практиці заважають як протиріччя серед країн — членів ЛАД, так і різне відношення Заходу і країн Близького Сходу до терористичних угруповань та їх діяльності, спрямованої на боротьбу за створення палестинської держави.

Література

1. Братья-мусульмане //www. religio. ru.
2. Киселев И. Некоторые аспекты терроризма на Ближнем Востоке // Выступление на научной конференции: “Терроризм — угроза в XXI веке и ситуация на Востоке”. Институт востоковедения РАН, 20–22 марта 2002.
3. Banks William C. Alternative Views of the Terrorist Threat // International Studies Review, vol. 7, issue 4, December 2005, p. 671.
4. Braizat Fares A. What counts as terrorism? The view on the Arab street // www. opendemocracy. net/debates/article-2-124-2298. jsp.
5. Бражица Антон. История “черных списков” // www/gazeta. ru/2003/01/21/istoria4erny. shtml.
6. Кто такие “мученики Аль-Аксы” // www. news. bbc. co. uk/hi/russian/news/newsid_1945000/1945858. stm.
7. Международные террористические организации (Из доклада Государственного департамента США от 1 мая 2001 года) // “Зарубежное военное обозрение”, № 10, 2001.
8. Волков А. Религиозный экстремизм и палестинская проблема // Азия и Африка сегодня. — 1998. — № 5. — С. 1–76.
9. Карпенко Е. А. Законодательные основы сотрудничества арабских государств в области борьбы с терроризмом // www. iimes. ru/rus/frame_stat. html.
10. Насс васикат “Масират ат-татвир ва ат-тахдис ва аль-ислах”, алляти иатамадтаха аль-кимма. (Текст документа “Путь развития, обновления и реформ”, принятых саммитом Лиги арабских государств). // Аш-Шарк Аль-Аусат, 24. 05. 2004.
11. Neumann Peter R. Madrid, London, and beyond: don't reinvent the wheel. // www. opendemocracy. net/conflict-terrorism/democratic_response_2708. jsp.

Ж. Б. Игошина

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова
Институт социальных наук
кафедра международных отношений
ул. Дворянская, 2, Одесса, 65082, Украина

БОРЬБА С МЕЖДУНАРОДНЫМ ТЕРРОРИЗМОМ НА БЛИЖНЕМ ВОСТОКЕ: ВЗГЛЯД ИЗ ЛИГИ АРАБСКИХ ГОСУДАРСТВ

Резюме

Статья посвящена исследованию отношения арабских государств, в рамках Лиги арабских государств, к проблеме терроризма на Ближнем Востоке. Освещены основные причины, тормозящие процесс борьбы с терроризмом, и основные шаги Лиги арабских государств на пути разрешения проблемы терроризма на Ближнем Востоке.

Ключевые слова: международный терроризм, Лига арабских государств, Ближний Восток, экстремистские группировки, борьба с терроризмом.

Zhanna Igoshyna

Odessa Mechnikov National University

Institute of Social Sciences

International Realtions Department

Dvoryanskaya Street 2, Odessa, 65082, Ukraine

**STRUGGLE AGAINST INTERNATIONAL TERRORISM
ON THE MIDDLE EAST: VIEW FROM THE LEAGUE
OF ARAB STATES**

Summary

The article is dedicated to the research of an attitude of arab countries within the League of Arab States towards the problem of international terrorism in the Middle East. The main factors, which hamper the struggle against international terrorism in the Midle East and main steps of the League of Arab States in settlement of terrorism problem are highlighted in the article.

Key words: international terrorism, League of Arab States, Middle East, extremistic groups, struggle with terrorism.